

Сотнікова Ю.В.
кандидат економічних наук, доцент
кафедра соціальної економіки
Клизуб О.О.
аспірант
кафедра соціальної економіки
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Сучасне українське суспільство переживає складні трансформаційні процеси, у які залучені широкі верстви населення. Повномасштабна війна, яка почалась ще у 2014 році і набула загального руйнівного виливу 24 лютого 2022 року залишається важливим складником соціальних трансформацій, особливо це відчутно у середовищі учасників бойових дій, їхніх сімей та у колективах, де вони працюють, або планують працювати після ротації.

Адже на кожному з таких військових лежить відбиток бойового досвіду, що істотно впливає на їхній психофізіологічний стан, соціальну й професійну адаптацію, міжособистісні стосунки з їхніми рідними та близькими; вони можуть втрачати здатність позитивно сприймати соціальну дійсність, що призводитиме до зростання соціальної напруги.

Взагалі, в сучасному світі соціальна напруга – це важливий індикатор здоров'я суспільства, особливий стан суспільної свідомості й поведження громадян, специфічне сприйняття й оцінка ними дійсності. Масштаби соціальної напруги здебільшого порівнюються з масштабами конфлікту й породжують його [1, с. 62]. Висока соціальна напруга у суспільстві унеможливорює реалізацію будь-якої соціальної стратегії, ускладнює адаптацію, веде до протистояння різних соціальних верств у суспільстві, до величезних матеріальних і духовних втрат.

Саме тому питанням соціальної напруги останнім часом приділяється багато уваги. Отже, соціальна адаптація учасників воєнних конфліктів стає актуальною проблемою, а розробка технологій попередження соціальної напруги – головним чинником соціального спокою.

Феномен «солдата, що повертається з війни», характерний для будь-якої країни, що воює.

Водночас є низка чинників, які ускладнюють ситуацію саме в нашій країні. Насамперед слід зазначити, що більшість із тих, хто добровільно пішов захищати Україну від російської агресії в 2014 та 2022 роках, не казали рідним, куди саме йдуть, натомість приховували правду якомога довше, аби вберегти своїх близьких від надмірних хвилювань.

Стикаючись з новим і дуже травматичним досвідом, вони не мали змоги розділити своїх переживань із сім'єю, поступово віддаляючись від неї. На жаль,

у нашій країні немає системної інституціолізованої психологічної допомоги ветеранам на етапі адаптації до цивільного життя. Наприклад, у США психологи починають працювати з військовослужбовцем задовго до його демобілізації, тобто підготовка до цивільного життя з його різноманітними викликами – від спілкування з родиною до пошуку роботи – починається ще в армії.

Соціальна та професійна адаптація учасників антитерористичної операції охоплює всіх учасників АТО (працюючих, непрацюючих, безробітних, військовослужбовців, працівників усіх силових структур, тощо), яким встановлено один із таких статусів [2, с. 63]:

учасника бойових дій відповідно до пунктів 19 та 20 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

особи з інвалідністю внаслідок війни відповідно до пунктів 10-14 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

учасника війни відповідно до пункту 13 статті 9 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

постраждалі учасники Революції Гідності відповідно до статті 161 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Реалізація заходів з соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції здійснюється з дотриманням норм законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про зайнятість населення», «Про здійснення державних закупівель», «Про професійний розвиток працівників» та інших нормативно-правових актів з питань державних закупівель, зайнятості, освіти та реабілітації.

Учасники антитерористичної операції одночасно мають право на соціальну та професійну адаптацію.

Облік осіб, які пройшли соціальну та професійну адаптацію, ведеться Державною службою у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції за поданням органів соціального захисту населення шляхом внесення відомостей до Єдиного реєстру учасників антитерористичної операції, а для учасників антитерористичної операції, яким встановлено інвалідність, - також до централізованого банку даних з проблем інвалідності.

Категоріями осіб, які можуть отримати послугу соціальної адаптації є [3, с. 137]:

- учасники бойових дій;

- особи, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності;

- діти та дорослі з інвалідністю, у тому числі з моторними та комплексними порушеннями, а також члени їх сімей.

Суть послуги соціальної адаптації полягає у сприянні інтеграції особи в цивільне життя і допомозі з вирішенням питань, які людина самотійно не в змозі подолати у зв'язку зі складними життєвими обставинами.

У якості висновку хотілося б зазначити, що початок війни та її наслідки є найбільшою драмою для людства, але, незважаючи на всі негативні та жахливі наслідки війни для суспільства, вона може одночасно мати певний сприятливий вплив на учасників бойових дій у тому випадку, якщо вони є успішними. У процесі участі військовослужбовців у бойовій діяльності можна спостерігати певні позитивні зміни, до яких відносять наступні:

- підвищення професіоналізму та вмінь військовослужбовців;
- переоцінку цінностей та формування нових пріоритетів;
- підвищення соціального статусу та визнання заслуг перед Батьківщиною та суспільством.

Соціальна адаптація військовослужбовців є складним та багаторівневим процесом, що відображається у їх здатності адаптуватися до складних, стресогенних, ризикованих для життя та здоров'я умов діяльності та життя, у здатності виробити психологічну стійкість до негативного впливу цих умов на психіку. Від того, як швидко та ефективно пройде зазначений процес адаптації залежатиме успішність виконання особовим складом бойових завдань, а також загальні результати здійснення спротиву ворогу у процесі захисту Батьківщини.

Література:

1. Жиленко Р.В. Соціальна адаптація військовослужбовців в сучасній науковій літературі. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «педагогіка. Соціальна робота»*. 2019. № 2 (45). С. 61-69
2. Мартиненко С.О. Соціальна адаптація учасників воєнних конфліктів як технологія попередження соціальної напруги. *Соціальні структури та соціальні відносини*. 2020. № 12 (1). С. 62-67
3. Павлюк М.М., Овдій І.В. Психологічна адаптація військовослужбовців збройних сил України. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. №6 (70). С. 134-141